

I. PARA VE SERMAYE PİYASALARINDA ELDE EDİLEN GELİRLER

A. Para ve sermaye piyasalarından elde edilen gelirlerin niteliği

Ülkemizde gerçek kişilerin elde ettiği kazançların vergilendirilmesi esasları Gelir Vergisi Kanunu ile düzenlenmiştir. Söz konusu Kanun, kişilerin elde ettiği kazançları yedi gelir grubunda toplamış ve bu gelir grupları ile ilgili tanımlamalarda bulunmuştur. Gelir Vergisi Kanununda yapılan tanımlamalara göre, para ve sermaye piyasalarından elde edilen gelirler iki grup altında toplanmıştır.

- Menkul sermaye gelirleri (iratları),
- Diğer kazanç ve iratlar.

1. Menkul sermaye gelirleri

Menkul sermaye geliri (iradı), para (nakdi sermaye) veya para ile temsil edilen değerlerden oluşan sermaye kaynaklarından elde edilen kâr payı, faiz, kira ve benzeri gelirlerdir. Ancak, menkul sermaye gelirini elde eden kişi, söz konusu kazancı ticari, zirai veya mesleki faaliyeti kapsamında elde ederse, söz konusu kazanç menkul sermaye geliri olmaktan çıkmakta ve ticari, zirai ve serbest meslek kazancı olarak dikkate alınmaktadır.

Menkul sermaye gelirin genel tanımı bu şekilde olmakla birlikte, Kanun koyucu bazı gelirleri kaynağı ne olursa olsun bu kapsamda değerlendirmektedir. Buna göre menkul sermaye gelirleri aşağıdaki gibi sayılmıştır:

- Her türlü hisse senetlerinden elde edilen kâr payları.

Örneğin;

- Kâra katılma imkânı veren kurucu hisse senetleri,
- Diğer intifa hisse senetlerine verilen kâr payları,
- Pay sahiplerine hazırlık dönemi için faiz olarak veya başka adlarla yapılan her türlü ödemeler,
- Sermaye Piyasası Kanunu'na göre kurulan yatırım fonları katılma belgelerine ödenen kâr payları.

- İştirak hisselerinden (hisse senedi ile temsil edilemeyen ortaklık payları) doğan kazançlar.

Örneğin,

- Limited şirket ortaklarının dağıttığı kazançlar,
- İş ortaklıklarının ortakları ve komanditerlerin kâr payları ile kooperatiflerin dağıttıkları kazançlar.

- Kurumların yönetim kurulu Başkan ve üyelerine verdikleri kâr payları,

- Kanuni veya iş merkezleri yurt dışında olduğu için (dar mükellef kurum) Kurumlar Vergisi Kanunu uyarınca sadece Türkiye'de elde ettikleri kazançlar ile ilgili olarak yıllık veya özel

beyanname veren dar mükellef kurumların, indirim ve istisnalar düşülmeden önceki kurum kazancından, hesaplanan kurumlar vergisi düşüldükten sonra kalan kısmı,

- Her nevi tahvil ve Hazine bonusu faizleri ile Toplu Konut İdaresi, Kamu Ortaklığı İdaresi ve Özelleştirme İdaresi'nce çıkarılan menkul kıymetlerden sağlanan gelirler,
- Her türlü alacak faizleri,
- Mevduat faizleri,
- Hisse senetleri ve tahvillerin vadesi gelmemiş kuponlarının satışından elde edilen gelirler,
- İştirak hisselerinin sahibi adına henüz tahakkuk etmemiş kâr paylarının devir ve temlik karşılığında alınan para ve ayınlar,
- Her çeşit senetlerin iskonto edilmesi karşılığında alınan iskonto bedelleri,
- Faizsiz olarak kredi verenlere ödenen kâr payları ile kâr ve zarar ortaklığı belgesi karşılığı ödenen kâr payları ve özel finans kurumlarınca kâr ve zarara katılma hesabı karşılığında ödenen kâr payları,
- Repo gelirleri,
- Tüzel kişiliği haiz emekli sandıkları, yardım sandıkları ile emeklilik ve sigorta şirketleri tarafından ayrılanlara yapılan ödemeler.

2. Diğer kazanç ve gelirler

Diğer kazanç ve gelirler, Gelir Vergisi Kanunu ile belirlenen mal ve hakların elden çıkarılmasından doğan değer artış kazançlarıdır. Gelir Vergisi Kanununa göre değer artış kazançları aşağıdaki gibidir:

- Karşılıksız (ivazsız veya bir bedel karşılığı olmadan) edinilenler ile tam mükellef kurumlara ait olan ve iki yıldan fazla süreyle elde tutulan hisse senetleri hariç olmak üzere, menkul kıymetlerin veya diğer sermaye piyasası araçlarının elden çıkarılmasından sağlanan kazançlar,
- Gelir Vergisi Kanunu'nun 70. maddenin birinci fıkrasının 5. bendinde yazılı aşağıdaki hakların (ihtira beratları hariç) elden çıkarılmasından doğan kazançlar;
 - Arama,
 - İşletme ve imtiyaz hakları ve ruhsatları,
 - Alamet-i farika,
 - Marka,
 - Ticaret unvanı,
 - Her türlü teknik resim, desen, model, plan ile sinema ve televizyon filmleri, ses ve görüntü bantları,
 - Sanayi ve ticaret ve bilim alanlarında elde edilmiş bir tecrübeye ait bilgilerle gizli bir formül veya bir imalat usulü üzerindeki kullanma hakkı veya kullanma imtiyazı gibi haklar.

- Telif haklarının ve ihtira beratlarının müellifleri, mucitleri ve bunların kanunî mirasçıları dışında kalan kimseler tarafından elden çıkarılmasından doğan kazançlar,
- Ortaklık haklarının veya hisselerinin elden çıkarılmasından doğan kazançlar,
- Faaliyeti durdurulan bir işletmenin kısmen veya tamamen elden çıkarılmasından doğan kazançlar,
- Edinim şekli ne olursa olsun (karşılıksız edinilenler hariç) gayrimenkullerin ve gayrimenkul olarak tescil edilen hakların edinim tarihinden başlayarak beş yıl içinde elden çıkarılmasından doğan kazançlar (1.1.2007 tarihinden önce edinilen gayrimenkullerin ve gayrimenkul olarak tescil edilen hakların elden çıkarılmasından doğan kazançların vergilendirilmesinde dört yıllık süre esas alınır).

B. Yıllık beyan esası

Genel olarak beyan esası, stopaj uygulamasının başladığı 1 Ocak 2006 tarihinden önce ihraç edilen tahvil ve bonolar ile 1 Ocak 2006 tarihinden önce edinilen (31.12.2005 tarihi itibarıyla elde bulunduran) menkul kıymetlerden doğan gelirlerin vergilendirilmesi ile vergilendirme esaslarıdır.

Bu nedenle, yıllık beyan esasında, 2009 takvim yılında elde edilen menkul sermaye gelir türlerinden bazıları tutarı ne olursa olsun beyana tabi değildir. Diğer taraftan, bu gelirlerin bazıları belirli bir tutarı aşmış aşımlarına, bir kısmı ise stopaj esasında vergilendirildikleri için yıllık beyana tabi bulunmamaktadır. Bu gelirlerden hangilerinin beyana tabi olup olmadığı aşağıda belirtildiği gibidir.

1. Beyana tabi olmayan menkul sermaye gelirleri

Beyana tabi olmayan ve geliri elde eden kişinin beyana tabi başka gelirleri olsa dahi aşağıdaki menkul sermaye gelirleri yıllık beyan kapsamı dışındadır.

- Gelir Vergisi Kanununun Geçici 67. maddesi kapsamında stopaja tabi tutulan;
 - Mevduat faizleri,
 - Katılım Bankaları tarafından (daha önce Özel Finans Kurumları olarak adlandırılan kurumlar) kâr ve zarara katılma hesabı karşılığında ödenen kâr payları,
 - Repo gelirleri,
- 7.10.2001 tarihi sonrasında düzenlenen şahıs sigorta poliçeleri dolayısıyla elde edilen menkul sermaye gelirleri,
- Sermaye Piyasası Kanununa göre kurulan menkul kıymet yatırım fonları katılma belgelerinin ilgili fona iade edilmesinden elde edilen kazançlar (bu kazançlar kâr payı niteliğinde),
- Kurumlar vergisi mükellefleri tarafından 31.12.1998 ve daha önceki tarihlerde sona eren hesap dönemlerinde elde edilen kazançların dağıtımını dolayısıyla gerçek kişi ortaklarca elde edilen kâr payları,
- Kurumların kârlarını sermayeye eklemesi sonucunda gerçek kişi ortaklarca (bedelsiz hisse senedi olarak) elde edilen kâr payları.

Gelir elde eden aile bireylerinin (eş ve çocuk) beyanname verip vermeyeceği, aile bireylerinin her birinin, kendi nam ve hesaplarına elde ettikleri gelirleri ayrı ayrı değerlendirmeleri ile belirlenmelidir. Beyan edilmesi gereken gelirin varlığı halinde, aile bireylerinin kendi adlarına ayrı ayrı beyanname vermeleri gerekecek ve verilecek olan beyanname, geliri elde eden aile bireyi adına düzenlenerek imzalanıp beyan edilecektir.

Beyanname vermek zorunda olan kişinin küçük veya kısıtlı olması ya da mümeyyiz olmaması hallerinde beyanname, yine geliri elde eden adına düzenlenmekle birlikte, bu kişiler adına veli,

vasi veya bu kişileri temsile yetkili kayyım tarafından imzalanacak olup, hangi sıfatla imzalandığı beyannamede belirtilmelidir.

2. Belli tutarı aşması halinde beyana tabi olan menkul sermaye gelirleri

Gerçek kişiler tarafından 2009 takvim yılında elde edilen menkul sermaye gelirin 22.000,00 TL'nı aşması halinde, bu tutarı aşan gelir beyan edilecektir. Bu gelirler aşağıdaki gibidir:

- 1 Ocak 2006 tarihinden önce ihraç edilmiş olan her türlü tahvil ve hazine bonusu (özel veya kamu tarafından ihraç edilmiş) faizleri ile Toplu Konut İdaresi ve Özelleştirme İdaresince çıkarılan menkul kıymetlerden sağlanan gelirler,
- Tam mükellef kurumlardan elde edilen kâr payları.

2009 takvim yılında elde edilen gelir 22.000,00 TL'nı aşar ise, söz konusu gelirin tamamı (istisna edilen tutarlar hariç) yıllık beyanname ile beyana tabi olacaktır. Buna karşın söz konusu tutarı aşmayan menkul sermaye geliri olan kişiler yıllık beyanname vermeyeceklerdir.

Menkul sermaye gelirleri toplamının 22.000,00 TL'nı aşıp aşmadığının tespitinde indirim oranı ve istisna uygulanabilecek menkul sermaye gelirleri için, bu indirim oranı ve istisna uygulanacak gelir türü olması halinde söz konusu indirim ve istisnalar öncelikle uygulanacaktır. Böylece yıllık beyan sırasında indirim ve istisnalar sonrasında kalan kısımlar dikkate alındıktan sonra kalan kısımlar beyan edilecektir.

3. 1.070,00 Türk Lirasını aşması halinde beyana tabi olan menkul sermaye gelirleri

2009 takvim yılında Türkiye'de stopaj uygulanmamış ve istisnaya tabi tutulmamış bazı menkul sermaye gelirleri 1.070,00 TL'nı aşar ise bu gelirler yıllık beyanname ile beyan edilecektir. Bu tutarın altında kalan stopaja tabi tutulmamış ve istisna uygulanmamış gelirler yıllık beyanname ile beyan edilmeyecektir.

Söz konusu 1.070,00 TL bir istisna haddi değildir. 1.070,00 TL elde edilen menkul sermaye gelirin beyan edilip edilmeyeceğinin tespitinde dikkate alınması gereken bir had veya beyan eşiğidir.

1.070,00 TL tutarındaki beyan eşiği birden fazla gelirin bir arada elde edilmesi halinde, her bir için ayrı ayrı uygulanmayacaktır. Örneğin, bu tür gelirler ile stopaja tabi olmayan ve istisna uygulanmayan gayrimenkul sermaye gelirlerinin (mesken kira geliri gibi) toplam tutarı dikkate alınarak hesaplanacaktır. Bunlar aşağıdaki gibidir:

- Kıyı bankacılığından (off-shore bankalar veya şubeler) elde edilen TL veya dövize dayalı mevduat faizleri,
- Hisse senetleri ve tahvillerin vadesi gelmemiş kuponlarının satışından elde edilen gelirler,
- İştirak hisselerinin sahibi adına henüz tahakkuk etmemiş kâr paylarının devir ve temlik karşılığında alınan para ve ayınlar,
- Her çeşit senetlerin iskonto edilmesi karşılığında alınan iskonto bedelleri,
- Yurt dışından elde edilen diğer menkul sermaye iratları (faiz, repo, kâr payı v.b.),
- Her çeşit alacak faizleri (örneğin 7.10.2001 tarihinden önce düzenlenen poliçeler kapsamında 10 yıl dolmadan ayrılma halinde aynen iade olunan mevduat tutarının üzerinde bir ödeme yapılması halinde bu ilave tutar),

C. Yıllık Beyan Usulünde İndirim Oranı Uygulaması

Gelir Vergisi Kanununun Geçici 67. maddesinin 4 numaralı fıkrasına göre, mevduat faizleri, katılım bankalarından elde edilen gelirler (kâr ve zarar ortaklığı gelirleri) ve repo gelirlerinden 1.1.2006 tarihinden itibaren ödemeyi gerçekleştirenlerce yapılan stopaj nihai vergileme olduğundan, bu gelirlerin beyan edilmesi ve bu nedenle indirim oranı uygulamasına tabi tutulmaları söz konusu değildir. Ancak mevduat faizleri, katılım bankalarından elde edilen gelirler (kâr ve zarar ortaklığı gelirleri) ve repo gelirleri dışında, bazı menkul sermaye gelirlerinin enflasyondan arındırıldıktan sonra kalan kısımlarının vergilendirilmesi esastır.

Bu çerçevede, Gelir Vergisi Kanununun Geçici 67. maddesi gereğince, sadece 1.1.2006 tarihinden önce ihraç edilmiş olan her nevi tahvil ve Hazine bonusu faizleri ile Toplu Konut İdaresi ve Özelleştirme İdaresince çıkarılan menkul kıymetlerden sağlanan gelirlerin vergilendirilmesi sırasında 31.12.2005 tarihi itibarıyla yürürlükteki hükümler dikkate alınacağından, bu gelirlere indirim oranı uygulandıktan sonra kalan kısmı beyan edilecektir. Öte yandan dövize, altına veya başka bir değere endeksli menkul kıymetler ile döviz cinsinden ihraç edilen menkul kıymetlerden elde edilen menkul sermaye gelirlerinin beyanında ise indirim oranı uygulanması mümkün değildir.

2009 takvim yılı gelirlerine uygulanacak indirim oranı, Vergi Usul Kanununa göre 2009 yılı için tespit edilmiş olan yeniden değerlendirme oranının 2009 yılında Devlet tahvili ve Hazine bonusu ihalelerinde oluşan bileşik ortalama faiz oranına bölünmesi suretiyle belirlenmektedir.

Buna göre, 2009 yılı için tespit edilmiş olan % 2,2 yeniden değerlendirme oranı, Devlet tahvili ve Hazine bonusu ihalelerinde oluşan bileşik ortalama faiz oranı ise % 13,15 olarak tespit edildiğinden, 2009 yılı gelirlerine uygulanacak indirim oranı ($\% 2,2 / \% 13,15 =$) % 16,7 olarak tespit edilmektedir.

Böylece, enflasyondan arındırma uygulamasında 2009 takvim yılında elde edilen söz konusu gelirler için uygulanacak indirim oranı %16,7 olarak Maliye Bakanlığı tarafından tespit ve ilan edilmiştir.

Diğer yandan;

- Her nevi alacak faizleri,
- Ticari işletme bünyesinde elde edilen kazanç ve gelirlerin,

İndirim oranı uygulamasından yararlanması söz konusu değildir.

Dolayısıyla beyan sınırı olan 22.000,00 TL'nin tespitinde indirim oranı uygulanabilecek menkul sermaye geliri indirim oranı uygulandıktan sonra kalan kısım itibarıyla dikkate alınacaktır. Bahse konu geliri elde eden kişinin, başkaca beyanı gereken gelirlerin bulunmaması halinde, indirim oranı uygulamasından yararlanabilecek menkul sermaye gelirinden, gayri safi tutarları toplamı **26.410,56 TL'nı** [$22.000,00 \text{ TL} = 26.410,56 / (1-0,167)$] aşmayan tutarlar için yıllık beyanname verilmeyecektir.

Özet olarak son dört yıla ait indirim oranı ve buna bağlı yıllık beyanname tutarları aşağıdaki gibidir.

Yıl	İndirim Oranı	Tutar (TL)
2006	46,5%	33.644,86
2007	37,7%	30.497,59

2008	64,9%	56.410,26
2009	16,7%	26.410,56

D. Yıllık Beyan Usulünde Gelirin Toplanması İle İlgili Esaslar

Beyan usulünde elde edilen gelir unsurlarının her biri tek başına değerlendirilmeli ve değişik türdeki gelir unsurlarından elde edilen kazançlar, ancak tek başına değerlendirildiğinde beyanname verme yükümlülüğü bulunanlar yıllık beyannameye toplanıp birleştirilerek beyanname verilmelidir. Tek başına her bir gelir unsuru yalnız ele alındığında beyan zorunluluğunun dışında kalınması halinde, söz konusu gelirler tek bir beyannameye birleştirilmeyecektir.

Ancak ticari, zirai ve serbest mesleki kazançlarını yıllık beyanname ile bildirmek zorunda olan tam mükellefler ile yıllık beyanname veren dar mükellefler de yalnız yıllık beyanname verme zorunluluğu olan gelirlerini beyannamelemelerine dahil edeceklerdir.

Bu nedenle, menkul sermaye gelirleri veya değer artış kazançlarının toplamının 2009 takvim yılı için geçerli tutarları (menkul sermaye iratlarında 22.000,00 TL, değer artış kazançlarında 17.900,00 TL) aşım aşmadığının belirlenmesinde; indirim oranı, maliyet endekslemesi ve istisna uygulaması sonrasında kalan kısımları dikkate alınarak beyan edilmesi gerekmektedir.

Diğer taraftan, tutarı ne olursa olsun beyan edilmeyecek olan gelirlerin beyan sınırı olan hadlerin 2009 takvim yılı için geçerli tutarların hesabında dikkate alınmayacağı tabiidir.

E. Yıllık Beyan Usulünde Alım-Satım Kazançlarında Maliyet Endekslemesi (ÜFE Artırımı) Uygulaması

Gelir Vergisi Kanununda bazı menkul sermaye gelirlerinin enflasyondan arındırıldıktan sonra kalan kısımlarının vergilendirilmesi esastır. Ancak, menkul kıymetlerin alım-satımından elde edilen değer artış kazançlarının tespitinde Gelir Vergisi Kanunu'nun 76. maddesinde yer alan "indirim oranı"nın uygulanması mümkün değildir.

Buna nedenle, alım-satım kazançları veya diğer bir deyişle değer artış kazançlarının vergilendirilmesi sırasında enflasyondan arındırma; menkul kıymet alış bedelinin elden çıkarıldığı ay hariç olmak üzere Türkiye İstatistik Kurumu tarafından (Eski adıyla Devlet İstatistik Enstitüsü) belirlenen toptan eşya fiyat endeksindeki artış oranında artırılarak yeniden tespit edilebilir.

Ancak Türkiye İstatistik Kurumu 2007 yılının Ocak ayından itibaren toptan eşya fiyat endeksi (TEFE) yerine üretici fiyat endeksi (ÜFE) yayımlamaktadır. Bu nedenle 1.1.2006 tarihinden sonra yapılan endekslemelerde TEFE yerine, ÜFE endeksi dikkate alınacaktır.

Diğer taraftan, 5281 sayılı Kanunla Gelir Vergisi Kanununun mükerrer 81. maddesine eklenen hüküm gereği, 1.1.2006 tarihinden itibaren elde edilen gelirlere uygulanmak üzere, endekslemenin yapılabilmesi için endeks artış oranının % 10 veya üzerinde olması şartı getirilmiş olmakla birlikte, 1.1.2006 tarihinden önce iktisap edilen menkul kıymetlerin elden çıkarılması durumunda, artış oranı % 10 oranının altında kalsa bile kazancın tespiti sırasında endeksleme yapılabilecektir.

F. Yıllık Beyan Usulünde Zarar Mahsubu Uygulaması

1. Menkul sermaye gelirlerinde zarar mahsubu

Gelir Vergisi Kanununa göre; gelirin toplanmasında gelir unsurlarından bazılarında doğan zararlar (Gelir Vergisi Kanununun 80. maddesinde yazılı diğer kazanç ve iratlardan doğanlar hariç) diğer kaynakların gelirlerine mahsup edilir. Ancak, menkul ve gayrimenkul sermaye gelirlerinde, gider fazlalığından doğanlar hariç olmak üzere, sermayede meydana gelen azalmalar zarar kabul edilmez. Dolayısıyla, menkul sermaye iratlarında gider fazlalığı hariç ortaya çıkan zararlar diğer gelir unsurlarından doğan gelirlere mahsup edilemez.

2. Değer artış kazançlarında zarar mahsubu

Genel olarak menkul kıymetlerin elden çıkarılması ve elden çıkarma işlemi sonucunda zarar ortaya çıkması halinde, söz konusu zarar aynı takvim yılı içerisinde elden çıkarılan menkul kıymetlerden elde edilen kazançlardan mahsup edilebilmektedir.

Ancak menkul kıymetlerin elden çıkarılmasından doğan zararın, diğer menkul kıymetlerin elden çıkarılmasından doğan kazançlara mahsup edilemeyen kısmının, Gelir Vergisi Kanununun 88. maddesi hükmü uyarınca diğer faaliyet veya işlemlerden elde edilen kazançlara (örneğin menkul sermaye iratlarına) mahsup edilmesi mümkün bulunmamaktadır.

Ancak, Maliye Bakanlığı 4783 sayılı Kanun ile Gelir Vergisi Kanununun mükerrer 81. maddesinde 1 Ocak 2003 tarihinden geçerli olarak yapılan değişiklik sonrasında 21 Ocak 2003 tarihinde aşağıdaki basın duyurusu ile zarar mahsubu ve diğer bazı konularda açıklamalar yapmıştır. Buna göre;

“Aynı yıl içinde birden fazla menkul kıymet alım satım işlemi yapılması ve bu işlemlerin bir kısmının kâr bir kısmının ise zararlı olması halinde beyan edilecek diğer kazanç ve irat tutarının (değer artışı kazancı) nasıl belirleneceği konusunda kamuoyunda tereddüt yaratan açıklamaların yapıldığı izlenmektedir.

Bir yıl içinde birden fazla menkul kıymet alım satım işlemi yapılması halinde, bu işlemlerden elde edilen kâr veya zarar tutarları birlikte değerlendirilecektir. Dolayısıyla işlemin aynı yıl içinde yapılması koşuluyla bir işlem nedeniyle doğan zararın, diğer işlemler dolayısıyla elde edilen kârdan mahsup edilmesi mümkün bulunmaktadır. 1.1.2003 tarihinden itibaren yürürlüğe giren düzenlemede, gerek değiştirilmeden önceki 82. maddede gerekse geçici 56. maddede yer alan menkul kıymet alım satımında zarar mahsubuna yönelik hükme yer verilmemesi uygulamada bir değişiklik yaratmamaktadır.

Ancak, diğer kazanç ve irat grupları içerisinde doğacak zararların diğer gelir kaynaklarından doğacak kârlara mahsubu Gelir Vergisi Kanununun 88. madde hükmü uyarınca mümkün değildir.

Menkul kıymetlerin elden çıkarılmasından doğan kazançların tespit edilmesinde, alış bedelinin toptan eşya fiyat endeksine göre endekslemesi uygulaması devam etmektedir. Buna göre kazancın tespitinde satış bedelinden indirilecek iktisap bedeli, menkul kıymetin, elden çıkarıldığı ay hariç olmak üzere Devlet İstatistik Enstitüsü'nce belirlenen toptan eşya fiyat endeksindeki artış oranında artırılarak tespit edilecektir.

Menkul kıymetlerin elden çıkarılması dolayısıyla elde edilen kazançların enflasyondan arındırılmasında kullanılabilen indirim oranı uygulaması ise, özellikle kısa vadeli alım satım işlemlerinde vergiye tabi olacak reel kazancın gerçekçi bir şekilde tespitine imkan tanımadığından yürürlükten kaldırılmıştır.

Ayrıca, 1.1.2003 tarihinden itibaren yürürlüğe giren düzenlemede, değer artışı kazançları için geçerli olmak üzere elde edilen gelirin (endekslemeden sonra) 10 milyar liralık kısmı

vergiden istisna edilmiştir. Dolayısıyla bir yıl içinde elde edilen değer artışı kazancının 10 milyar lirayı aşmaması halinde bu gelirler yıllık beyanname ile beyan edilmeyecek, 10 milyar lirayı aşması halinde ise sadece aşan kısım yıllık gelir vergisi beyanname ile beyan edilecektir.”

Buna göre, değer artış kazançlarından birinden elde edilen gelirden, bir diğerinden doğan zarar mahsup edilebilmektedir.

Diğer taraftan, 1.1.2006 tarihinden önce iktisap edilmiş olup, Geçici 67. madde kapsamında olmadığı için edinim tarihinden sonra 3 aydan fazla elde tutulan hisse senetlerinin elden çıkarılmasından doğan gelirler, herhangi bir tutar ile sınırlı olmaksızın istisna olduğundan gelir vergisine tabi değildir.

Benzer şekilde 1.1.2006 tarihinden sonra edinilen tam mükellef kurumlara ait olup, İstanbul Menkul Kıymetler Borsasında işlem görmeyen ve iki yıldan fazla süreyle elde tutulan hisse senetlerinin elden çıkarılmasından elde edilen gelirler, herhangi bir tutar ile sınırlı olmaksızın istisna olduğundan gelir vergisine tabi değildir.

Diğer taraftan, 5527 sayılı Kanun ile Geçici 67. maddede yapılan değişikliklerden biri de dar mükelleflerin menkul kıymetler ile diğer sermaye piyasası araçlarından elde ettikleri kazanç ve iratları 7.7.2006 tarihinden itibaren sıfır oranında stopaj uygulanmasıdır.

Yukarıda belirtilen değişikliğe paralel düzenleme 2008 takvim yılının dördüncü çeyreğinde derinleşen küresel krizin etkilerini hafifletmek ve Türkiye’de kurulu şirketlerin hisse senetlerine yatırımı, tam mükellefler açısından cazip hale getirmek amacıyla %10 olan stopaj oranı 2008 takvim yılının son aylarında değiştirilmiştir. Bu değişiklik 13.11.2008 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan 2008/14272 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı gerçekleştirilerek, tam mükellefler (gerçek kişi ve kurum) tarafından geçici 67. madde kapsamında elde edilen hisse senetlerine ilişkin gelirler ile ihtiyari beyanname ile beyan edilecek hisse senedi alım-satım kazançlarına ilişkin stopaj oranı 14.11.2008 tarihinden (14.11.2008 dahil) geçerli olmak üzere % 0 olarak tespit edilmiştir. Dolayısıyla tam mükellefler açısından 2008/14272 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı gerçekleştirilen %0 tevkifat uygulaması 2009 yılında da devam etmiştir.

Ancak, 2008/14272 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile menkul kıymetler yatırım ortaklıkları hisse senetlerinin alım satım kazançları ile ilgili stopaj oranında herhangi bir değişiklik yapılmamış, %10 oranında vergileme uygulaması devam ettirilmiştir. Söz konusu kazançların (menkul kıymet yatırım ortaklıkları hisse senetlerinden elde edilen alım-satım kazançları) ihtiyari beyan kapsamında beyan edilmesi durumunda da %10 oranı uygulanmaya devam edilecektir.

Bu nedenle, geçici 67. madde uygulamasında menkul kıymetler yatırım ortaklıkları hisse senetlerinden doğan karlarının, % 0 oranının uygulanmaya başlandığı 14.11.2008 tarihinden sonra hisse senedi işlemlerinden kaynaklanan zararlarla ilişkilendirilerek mahsubu mümkün değildir.

Bu nedenle, yukarıda belirtilen sürelerle elde tutulan hisse senetlerinin elden çıkarılmasından doğan zararların diğer kazançlara mahsubu mümkün olmadığı hatırlanmalıdır.

G. Yıllık Beyan Usulünde Uygulanacak Tarife

1. 2009 ve 2010 Yıllarında Beyan Usulünde Uygulanacak Tarifeler

2009 takvim yılına ilişkin olup 2010 yılında beyan edilecek gelirlere (ücretler dahil her türlü gelir türü için) uygulanacak Gelir Vergisi Tarifesi aşağıdaki gibidir.

Vergiye Tabi Gelir (Matrah)	Artan Oranlı Tarife
8.700 TL'ye kadar	% 15
22.000 TL'nin 8.700 TL'si için 1.305 TL, fazlası	% 20
50.000 TL'nin 22.000 TL'si için 3.965 TL, fazlası	% 27
50.000 TL'den fazlasının 50.000 TL'si için 11.525 TL, fazlası	% 35

2010 takvim yılına ilişkin olup 2011 yılında beyan edilecek gelirlere (ücretler dahil her türlü gelir türü için) uygulanacak Gelir Vergisi Tarifesi aşağıdaki gibidir.

Vergiye Tabi Gelir (Matrah)	Artan Oranlı Tarife
8.800 TL'ye kadar	% 15
22.000 TL'nin 8.800 TL'si için 1.320 TL, fazlası	% 20
50.000 TL'nin 22.000 TL'si için 3.960 TL, fazlası	% 27
50.000 TL'den fazlasının 50.000 TL'si için 11.520 TL, fazlası	% 35

2. Anayasa Mahkemesi'nin Ücretlerle İlgili Mahkeme Kararı ve Görüşümüz

Anayasa Mahkemesi 8 Ocak 2010 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan Esas Sayısı: 2006/95, Karar Sayısı : 2009/144 sayılı Kararı ile Gelir Vergisi Kanunu'nun 103. maddesinde yer alan 40.000 YTL'den fazlasının 40.000 YTL'si için 9.190 YTL, ifadesinden sonra gelen "... fazlası % 35 oranında ..." ibaresini, "ücret gelirleri" yönünden iptal etmiştir. İptal işlemi Resmi Gazete'de yayımlanmasından başlayarak 6 ay sonra yürürlüğe girecektir. Gelir İdaresi Başkanlığı iptal kararı sonrasında internet sitesi aracılığıyla aşağıdaki duyuruyu kamuoyu ile paylaşmıştır.

- Anayasa Mahkemesi Kararı'nın Gelir Vergisi Kanunu'nun 103'üncü maddesinde yer alan tarifedeki % 35'lik orana ücretlilerin de tabi olması hükmünü iptal ettiği ve iptal kararının Resmi Gazete'de yayımından 6 ay sonra yürürlüğe gireceğinin öngörülmüştür.
- Ücretlerin vergilendirilmesine ilişkin kararın Resmi Gazete'de yayınlanmasını takip eden altıncı ayın sonunda yürürlüğe girecek olması nedeniyle anılan hükümlerle ilgili uygulamaların söz konusu 6 aylık süre içinde yeni bir düzenleme yapıncaya kadar aynen devam edilecektir.

Ancak, Anayasaya aykırılığı tescil edilmiş bir hükmün uygulanamayacak olması gerekçesi ile henüz Anayasa Mahkemesinin iptal hükmü yürürlüğe girmemiş olsa bile, 15.10.2009 tarihinden itibaren % 35'lik vergi oranının ücret gelirleri yönünden uygulanamaması konusu gündeme gelmektedir. Bu nedenle %35'lik dilim nedeniyle fazla ödenen vergilerin iadesi talebiyle vergi yargısı nezdinde dava açılabilir. Ancak davanın ücret stopajını çalışanlar adına ödeyen vergi sorumlusu şirket tarafından mı yoksa kendisine yapılan ödemedan vergi kesintisi yapılan çalışanlar tarafından mı açılacağı konusunda farklı değerlendirmeler mevcuttur. Her ne kadar Vergi Mahkemeleri, çoğunlukla şirketler tarafından açılan dava taleplerini kabul etmekte ise de, davaların ancak hukuki işlemde dolayı kayba uğrayan "mükellef" konumunda olan ücret geliri elde edenler tarafından açılacağı gerekçesiyle şirket tarafından ihtirazi kayıtla yapılan beyan üzerine açılan davalar mahkemelerce reddedilmektedir.

Şirketlerin konu ile ilgili olarak dava açmak yolunu tercih etmesi halinde, Ocak - Haziran 2010 tarihleri arasındaki dönemlere ilişkin muhtasar beyannameleri ihtirazi kayıt ile göndermesi, beyanname sonrasında ihtirazi kayıt dilekçesi vermesi ve 30 gün içerisinde de dava açması gereklidir. Söz konusu uygulamanın ancak belirtilen dönemlerde %35'lik orana tabi gelir vergisi dilimine ulaşılması halinde uygulanabilir olacaktır.

Kurumsal dava başvuruları kabul edilmezse veya çalışanların dava açması yolu tercih edilirse, şirket çalışanları ücret gelirleri üzerinden vergi kesintisi yapılırken %35'lik dilimin kullanılmasından ötürü Vergi Usul Kanunu'nun 116 ve 126. maddeleri kapsamında öncelikle muhtasar beyannamenin verildiği vergi dairesine düzeltme talebi ile yazılı başvuruda bulunarak dava açmak üzere girişimde bulunmaları gerekmektedir. Bunun üzerine, vergi dairesinin yapılan düzeltme talebini yazılı olarak reddetmesi halinde 30 gün içerisinde Maliye Bakanlığı'na (veya diğer şikâyet mercilerine) tekrar düzeltme talebi ile başvurulabilecektir. Eğer Vergi Dairesi çalışanın yaptığı düzeltme talebine 60 gün içerisinde cevap vermez ise (sükût hali), Maliye Bakanlığı'na yine 30 gün içerisinde düzeltme talebi ile başvurulabilecektir.

Maliye Bakanlığı'na şikâyet yoluyla yapılan düzeltme başvurularının, yazılı şikâyet başvuru tarihinden itibaren 60 gün içerisinde yazılı olarak reddi ya da cevap verilmemesi halinde de Vergi Mahkemelerine düzeltme istemiyle dava açılabilir.

Yukarıdaki açıklamalar ışığında %35 oranındaki vergi dilimine ulaşan ücret geliri sahibi personelin öncelikle vergi dairesine başvurması ve sonrasında dava açması alternatifi değerlendirilebilir. Anayasa Mahkemesi'nin yukarıda belirtilen gerekçeli kararı ve Danıştay'ın emsal oluşturan kararları ışığında, % 35 nispetinde vergiye tabi tutulmuş ücret gelirlerinin, % 27 nispeti uygulanması halinde hesaplanacak tutarı aşan kısmının red ve iadesi mümkün olabilir. Bunun için ücret geliri sahiplerinin hazırlayacakları düzeltme dilekçesi ve akabinde hazırlayacakları dava dilekçesi konusunda kendi şirketleri veya bu konuda uzman profesyonel kişi veya kurumlardan yardım almalarının kendi menfaatlerine uygun olacağı kanaatindeyiz.

H. Stopaj Esası

1. Stopaj Esası Hakkında Genel Bilgi

Gelir Vergisi Kanununa eklenen geçici 67. madde düzenlemesi ile 1.1.2006 tarihinden itibaren, çeşitli finansal araçlardan elde edilen getirilerin aynı düzeyde, kaynakta vergilenmesi ve ticari kazançlara dahil olmayan gelirler için kaynakta yapılan bu vergilemenin nihai vergileme olması sağlanmıştır.

Bu düzenleme 1.1.2006 - 31.12.2015 tarihleri arasında, menkul kıymetler ve diğer sermaye piyasası araçlarının elden çıkarılması ve elde tutulması sürecinde elde edilen gelirler ile mevduat faizleri, repo gelirleri ve özel finans kurumlarından elde edilen gelirlerin vergilendirilmesi ile ilgilidir. Diğer taraftan bu düzenleme ile Hazinece ihraç edilen tahvillerden sağlanan getirilerle özel sektör tahvillerinden sağlanan getirilerin aynı esaslar çerçevesinde vergilendirilmesi sağlanmış olacaktır.

Ancak 5527 sayılı Kanun ile Gelir Vergisi Kanununun geçici 67. maddesinde değişiklik yapılarak, finansal araçlardan 2007 yılı ve sonrasında elde edilecek gelirlerin vergilendirilmesi rejimi yeniden düzenlenmiştir. Böylece, yurt dışında mukim olan kişilerin (gerçek kişi veya kurumların) finansal araçlardan Türkiye'de elde ettikleri kazanç ve gelirlere (mevduat faizleri, katılım bankaları tarafından kâr ve zarara katılma hesabı karşılığında ödenen kâr payları ve repo kazançları hariç) uygulanacak stopaj oranı sıfıra indirilmiştir.

Bu düzenlemeyi takiben, tam mükellefler için Bakanlar Kurulu'na stopaj oranını her bir ödeme ve gelir türü için ayrı ayrı sifıra kadar indirmeye veya bir katına kadar artırma konusunda yetki verilmiştir. Bakanlar Kurulu bu yetkisini 2006/10731 sayılı Kararname ile kullanarak %15 olan oran %10 oranına indirilmiştir.

Ancak, 2008 takvim yılının dördüncü çeyreğinde derinleşen küresel krizin etkilerini hafifletmek ve Türkiye'de kurulu şirketlerin hisse senetlerine yatırımı, tam mükellefler (gerçek kişiler ve kurumlar) açısından cazip hale getirmek amacıyla %10 olan stopaj oranı, 13.11.2008 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan 2008/14272 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile değiştirilerek geçici 67. madde kapsamında elde edilen hisse senetlerine ilişkin gelirler ile ihtiyari beyanname ile beyan edilecek hisse senedi alım-satım kazançlarına ilişkin stopaj oranı 14.11.2008 tarihinden geçerli olmak üzere % 0 olarak değiştirilmiştir. Ancak, menkul kıymetler yatırım ortaklıkları hisse senetlerinin alım satım kazançları ile ilgili stopaj oranında herhangi bir değişiklik yapılmamış, %10 stopaj uygulaması devam ettirilmiştir. Söz konusu kazançların (menkul kıymet yatırım ortaklıkları hisse senetlerinden elde edilen alım-satım kazançları) ihtiyari beyan kapsamında ihtiyari beyana konu edilmesi durumunda da %10 oranı uygulanmaya devam edilecektir.

2. Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşmaları ve Dar Mükellef Gerçek Kişi ve Kurumlarla İlgili Anayasa Mahkemesi Kararı

a. Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşmaları İle Yapılan Düzenlemeler

Bilindiği üzere, Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşmaları Kanun niteliğinde olup, yayımı tarihinde yürürlüğe girer ve hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

Devletler bu anlaşmaları yapmak suretiyle; sermaye, teknoloji ve hizmet hareketlerinin geliştirilmesi, her iki Devletin de refahının artırılması beklenmektedir. Bu niteliklere ilişkin hareketlerin geliştirilmesinde "çifte vergilendirme" nedeniyle ortaya çıkan sorunların çözümü önem arz etmektedir.

Anlaşma ile gerçek ve tüzel kişilerin aynı gelir üzerinden iki Devlette birden vergilendirilmesinin (çifte vergilendirme) önlenmesi amaçlanmaktadır. Bu amacı sağlamak üzere, vergileme hakkı, gelir unsurları itibarıyla ikamet edilen veya kaynak Devletlerden birine bırakılmakta veya bu mümkün olmazsa iki Devlet arasında paylaşılır. Böylece, Akit Devletlerden birinde yatırım yapan, teknoloji veya hizmet sunan diğer Devlet mukimlerinin, o Devletin mükelleflerine göre daha ağır vergilendirilmesine engel olunmakta ve teşebbüslerin risk almadan önce ileride karşılıklarına çıkacak her türlü vergi ile ilgili mükellefiyeti hesaplayabilmeleri sağlanmaktadır.

Bu nedenle, devletler yukarıda belirtilen anlaşmaları yaparken belirtilen amaçlara ulaşmak üzere, kendi mukimleri ile diğer devlet mukimlerine arasında karşılıklı anlaşma suretiyle iç mevzuatlarında yer alan düzenlemelere aykırı düzenlemeler yapabilmektedirler.

b. Dar Mükellef Gerçek Kişi ve Kurumlarla İlgili Anayasa Mahkemesi Kararı

Anayasa Mahkemesi 8 Ocak 2010 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan Esas Sayısı: 2006/119, Karar Sayısı: 2009/145 sayılı Kararı ile Gelir Vergisi Kanunu'nun geçici 67. maddesinin 1. fıkrasının birinci paragrafının sonuna 5527 sayılı Kanun ile eklenen "Dar mükellef gerçek kişi ve kurumlar için bu oran % 0 olarak uygulanır" ibaresinin iptaline oy çokluğu ile karar vermiştir. Düzenleme Anayasa'nın 2., 10., ve 73. maddelerine aykırı bulunmuştur. Detay gerekçeler aşağıdaki gibidir:

"193 sayılı Yasa'nın geçici 67. maddesiyle gelir vergisi uygulamasında genel ilkelerden ayrı, "özel nitelikte bir vergilendirme" rejimi getirilmiş olduğu açıklanmıştır. Geçici 67. maddenin yürürlüğe

girdiği tarihte mükellefiyet yönünden bir ayırım yapılmaz iken (1) numaralı fıkranın sonuna eklenen yukarıda yer alan tümceyle, tam mükellefler için %15 olan tevkifat oranı dar mükellefler için %0 olarak belirlenmiş, aynı gelir unsurundan aynı nitelikte elde edilen gelirlere uygulanan vergi tevkifat oranında değişiklik yapılarak tam ve dar mükellefler arasında farklılık yaratılmış olduğu açıklanmıştır.

Anayasa'nın 73. maddesindeki temel ayırım ve karşılaştırma ölçütü mükellef türü değil "malî güç" ve "vergi yükünün adaletli ve dengeli dağılımı" ilkeleridir. Vergi sistemimizde dar ve tam yükümlülük arasında elde edilen gelirin niteliği ve unsurları yönünden herhangi bir farklılık bulunmamaktadır. Vergi yükü farklılaştırması mükellefin tam ya da dar olmasına göre değil, ödeme güçlerinin durumuna göre yapılabilir. Vergilendirmede, verginin konusu, matrahı kadar oranı da vergi yükünü, vergilendirmenin adaletli, dengeli ve malî güce göre olması ilkesini doğrudan etkilemektedir.

Tam ve dar mükelleflerde vergi yükü dışında biçimsel ve usule ilişkin kimi farklılıklar olabilir. Ancak bu mükelleflerin, kendilerinden tahsil edilmesi gereken malî yükümlülüklerin kamu gücüne dayanılarak alınması ve mali güçlerine göre vergi ödemeleri bakımından aynı hukuksal durumda oldukları kuşkusuzdur. Aynı menkul kıymet veya diğer sermaye piyasası araçlarından aynı miktarda gelir elde eden dar ve tam mükellef arasındaki yerleşmeye dayalı farklılık, bunlar arasında aynı gelir unsuru yönünden malî gücün farklı olduğunu göstermez. Ekonomik amaçlı değişikliklerin verginin temel yapısını bozmayacak şekilde yapılması, anayasal ilkelere de aykırı olmaması gerekir.

Anayasa'nın 73. maddesine göre herkes kamu giderlerini karşılamak üzere malî gücüne göre vergi ödemekle yükümlü tutulurken, gelir unsuru yönünden malî güçleri tam mükellefler ile aynı olan dar mükelleflerin vergi oranını sıfıra indirmek suretiyle bunlardan vergi alınmaması Anayasa'yla örtüşmemektedir. Vergide eşitlik ilkesinin uygulama aracı olan malî güç sadece vergi konularak değil, mükellefler arasında ayırım yapılarak aynı gelir unsurundan vergi alınmayarak da bozulur. Verginin konulmasında olduğu gibi kaldırılmasında ya da dava konusu kuralda olduğu gibi fiilen alınmamasına yol açan düzenlemelerde de Anayasa'nın vergilendirme ilkelerine uyulması gerekir.

Vergilemeyle ilgili anayasal denetimde, sınıflandırma ve karşılaştırma malî güce, diğer bir deyişle gelirdeki büyüklük ölçüsüne göre yapılmak zorundadır. Gelirin niteliğinde farklılık yoksa mükellefin mukimliği farklılığının nedeni olamaz. Aynı gelir unsuru yönünden eşit olan tam ve dar mükelleflerden birincisinin yasayla %15 oranında vergi tevkifatına tabi tutulup ikincisinin %0 oranında tevkifata tabi tutularak tersine ayrımcılık yapılması, makul ve adil olmayıp malî gücü aynı olanların aynı, malî gücü farklı olanların ise ayrı oranda vergilendirilmesini öngören "mali güç" ve "vergide eşitlik" ilkelerine aykırılık oluşturur."

Diğer taraftan Mahkeme Kararındaki karşıoy gerekçesi aşağıdaki gibidir:

"...Bu fıkrada açıkça "Bakanlar Kurulu bu maddede yer alan oranları her bir kazanç ve irat türü ile bunları elde edenler itibarıyla, yatırım fonlarının katılma belgelerinin fona iade edilmesinden elde edilen kazançlar için bunun portföy yapısına göre, ayrı ayrı sıfıra kadar indirmeye veya % 15'e kadar artırmaya yetkilidir." denilmektedir. Bu açık hükme göre de itiraz konusu kuralla dar mükellefler için belirlenen % 0 oranı sabit (değişmez) bir rakam olmayıp Bakanlar Kurulu ekonomik gelişme ve göstergelerin gösterdiği lüzuma göre bu % 0 oranını % 15'e kadar artırmayacaktır. Dolayısıyla ortada sabit ve değişmez bir düzenleme olduğunu söylemek mümkün değildir. Ayrıca, % 0 oranının bir verginin alınmasından tamamen vazgeçilmeyi gerektirmediği, bunun bir alt limit olarak matematiksel rakamı ifade ettiğini bu rakamın Anayasa'nın 73. maddesi

uyarınca, kanunun verdiği yetki üzerine Bakanlar Kurulu'nca her zaman belirlenen üst limite kadar artırılmasının mümkün bulunduğu hukuki gerçeği karşısında, % 0 belirlemesiyle dar mükelleflerden bu verginin alınmasından tamamen vazgeçildiği sonucuna ulaşmak doğru ve yerinde bir yorum tarzı olmayacaktır.”

Yukarıdaki karşıoy gerekçesinde belirtilen nedenler ile Türkiye tarafından kabul edilen Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşmaları da Anayasa Mahkemesi'nin “eşitlik ilkesi” yaklaşımı açısından incelendiğinde; dar mükellefler ile ilgili iptal edilen düzenlemenin “**mali güç**” ve “**vergide eşitlik**” ilkelerine aykırılık teşkil etmediği kanaatinde olduğumuzu belirtmek isteriz. Ancak, bu aşamadan sonra yapılması gereken Anayasa Mahkemesi Kararında belirtilen gerekçeleri dikkate alarak yeni bir düzenleme yapmak olmalıdır.

3. Stopaja (tevkifata) tabi gelirler

Stopaja tabi gelirler aşağıdaki gibidir.

- Hisse senedi alım-satım kazançları (14.11.2008 tarihinden önce elde edilen),
- Menkul kıymetler yatırım ortaklıkları hisse senetlerinin alım-satım kazançları,
- Devlet tahvili ve Hazine bonoları faiz gelirleri ve alım-satım kazançları,
- Özel sektör tahvil ve bonoları faiz gelirleri ve alım-satım kazançları,
- Mevduat faizleri,
- Repo gelirleri,
- Katılım bankalarından (daha önce Özel finans kurumları olarak adlandırılan) elde edilen gelirler,
- Vadeli işlem ve opsiyon sözleşmelerinden elde edilen gelirler,
- Menkul kıymet ve vadeli işlem ve opsiyon piyasalarında işlem gören diğer menkul kıymetlerin gelirleri,
- Hazine veya diğer kamu tüzel kişiliklerince çıkarılan menkul kıymetlerin faiz gelirleri ve alım-satım kazançları,
- Menkul kıymet veya diğer sermaye piyasası araçlarının ödünç işlemlerinden sağlanan gelirler.

4. Stopaja (tevkifata) tabi olmayan gelirler

Stopaja tabi olmayan gelirler aşağıdaki gibidir.

- Hisse senedi kâr payları (temettüleri),
- Hazine tarafından yurt dışında ihraç edilen menkul kıymetlerden (Eurobond) elde edilen,
 - Alım- satım kazançları,
 - İtfaları sırasında elde edilen getiriler ve bunların dönemsel getirilerinin tahsili (faiz),
- Tam mükellef kurumlara ait olup, İstanbul Menkul Kıymetler Borsasında işlem gören ve bir yıldan fazla süreyle elde tutulan hisse senetlerinin elden çıkarılmasından elde edilen gelirler,
- Sürekli olarak portföyünün en az %51'i İstanbul Menkul Kıymetler Borsasında işlem gören hisse senetlerinden oluşan yatırım fonlarının bir yıldan fazla süreyle elde tutulan katılma belgelerinin elden çıkarılmasından elde edilen gelirler.

5. Stopaja (tevkifata) tabi olup stopaj oranı %0 olan gelirler

Stopaja tabi olup söz konusu oranının %0 olarak uygulandığı gelirler aşağıdaki gibidir.

- Hisse senedi alım-satım kazançları (14.11.2008 tarihinden sonra elde edilen),
- Hisse senetlerinin ödünç işlemlerine konu edilmesinden doğan kazançlar (14.11.2008 tarihinden sonra elde edilen),
- Hisse senetlerine veya hisse senedi endekslerine dayalı olarak 1.1.2009 tarihinden itibaren yapılan vadeli işlem ve opsiyon sözleşmelerinden elde edilen kazançlar (Menkul kıymetler yatırım ortaklıkları hisse senetleri veya hisse senedi endekslerine dayalı olarak yapılan vadeli işlem ve opsiyon sözleşmeleri hariç olup bu kazançlarla ilgili stopaj oranı %10).

6. Stopaj usulünde ihtiyari beyan ve zarar mahsubu

a. 2008 Yılındaki Stopaj Değişikliği Sonrası Zarar Mahsubu

Gelir Vergisi Kanununun geçici 67. maddesi kapsamında stopaja tabi tutulan ve yıllık beyanname ile beyan edilmeyecek olan kazançlar için bazı durumlarda takvim yılı itibarıyla yıllık beyanname (dar mükellefler dahil olmak üzere) verebileceklerdir.

İhtiyari beyan, faiz ve itfa gelirleri hariç menkul kıymet ve diğer sermaye piyasası araçlarının alım-satımına ilişkin olarak yapılabilecektir. Bu çerçevede, farklı banka veya aracı kurum kullanılması nedeniyle beyan edilecek kazançlardan, aynı türden menkul kıymet ve diğer sermaye piyasası araçlarına ilişkin olması şartıyla yıl içinde oluşan zararların tamamı mahsup edilebilecektir.

İhtiyari beyan yoluyla mahsup edilemeyen söz konusu zararların diğer gelir unsurlarından elde edilen kazançlara (temettü, değer artış kazancı veya gayrimenkul sermaye geliri gibi) mahsup edilmesi veya sonraki yıllara devredilerek ilgili yıllarda elde edilecek kazançlardan indirimini mümkün değildir.

2009 takvim yılına (1.1.2009 – 31.12.2009) ilişkin olarak yapılacak ihtiyari beyan ile bildirilecek gelirlere %10 vergi oranı uygulanarak gelir vergisi hesaplanacaktır.

Ancak ihtiyari beyan yatırımcı veya gelir sahibinin bir banka veya aracı kurumda zarar, diğer bir kurumda ise kazanç elde edilmesi nedeniyle, kazanç ve zararın aynı beyannamede toplanarak fazladan ödenen verginin geri alınması amacına yöneliktir. Aksi durumda mükelleflerin ihtiyari beyan ile kendilerine ek vergi yükü yaratmaları beklenmemektedir.

Dolayısıyla, ihtiyari beyan suretiyle bildirilen gelir üzerinden hesaplanan gelir vergisinden yıl içinde tevkif edilen vergiler mahsup edilecek; mahsup ve mahsup sonrası kalan tutarın iade işlemleri 252 seri numaralı Gelir Vergisi Genel Tebliğindeki açıklamalara göre yapılacaktır. Mahsup ve iadenin yapılabilmesi için tevkif yoluyla kesilen vergilerin beyannameye dahil edilen kazançlara ilişkin olması şarttır. Bu konuda verilen yargı kararları da bu görüşü desteklemektedir.¹

Alım-satım işlemlerine ilişkin olarak yapılacak ihtiyari beyanda, aynı türden menkul kıymet ve diğer sermaye piyasası araçlarına ilişkin olması şartıyla yıl içinde oluşan zararların tamamı mahsup edilebilecektir.

b. Hisse Senedi İşlemlerinden Doğan Zararların Mahsubu

Gelir Vergisi Kanununun geçici 67. maddesi 8 numaralı fıkrası gereği, menkul kıymetler yatırım fonları ile menkul kıymetler yatırım ortaklıklarının Kurumlar Vergisine tabi tutulmayan portföy

¹ Danıştay Vergi Daireleri'nin Esas Sayısı: 2000/109, Karar Sayısı: 2000/268 sayılı, Esas Sayısı: 2001/481, Karar Sayısı: 2002/213 sayılı Kararları.

kazançları ister dağıtılsın isterse dağıtılmasın % 15 oranında vergi stopajına tabi tutulmak suretiyle katılımcılar nezdinde vergileme yerine fon ve ortaklık bünyesinde vergileme yapılması esası benimsenmiştir. Ancak, Gelir Vergisi Kanununun geçici 67. maddesi kapsamındaki stopaj oranlarını belirleyen Bakanlar Kurulu Kararı² ile fon ve ortaklık bünyesinde yapılan %10 oranındaki stopaj vergilemesi 1.10.2006 tarihinden sonra % 0'a indirilmiştir. Buna karşın, menkul kıymetler yatırım fonları katılma belgelerinin fona iadesi ile yatırım ortaklıkları hisse senetlerinin elden çıkarılmasından doğan kazançlar için stopaj oranı 1.10.2006 tarihinden sonra % 10 olarak belirlenerek katılımcı veya yatırımcı düzeyinde vergileme esasına geçilmiştir.

Diğer taraftan, 2008 takvim yılının dördüncü çeyreğinde tam mükelleflerin (gerçek kişiler ve kurumlar) geçici 67. madde kapsamında elde edilen hisse senetlerine ilişkin gelirler ile ihtiyari beyanname ile beyan edilecek hisse senedi alım-satım kazançlarına ilişkin stopaj oranı, 2008/14272 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile değiştirilerek %10'dan % 0'a indirilmiştir. Bu değişiklik nedeniyle 2008 takvim yılının dördüncü çeyreğinde hisse senetleriyle ilgili olarak yapılan işlemler % 0 stopaj oranının uygulanmaya başlandığı 14.11.2008 tarihi öncesi ve sonrası (14.11.2008 dahil) ayrı ayrı toplanmak suretiyle zarar mahsubu yapılacaktır.

Ancak, menkul kıymetler yatırım ortaklıkları hisse senetlerinden elde edilen kazançlarda ve ihtiyari beyanda dikkate alınacak oran, menkul kıymetler yatırım fonları katılma belgelerinde olduğu üzere bu değişiklik kapsamı dışında tutulmuştur. Bu nedenle, aynı tür menkul kıymet ve diğer sermaye piyasası araçlarının sınıflandırılması esasına göre, Gelir Vergisi Kanununun geçici 67. maddesi ile ilgili uygulamada menkul kıymetler yatırım ortaklıkları hisse senetleri menkul kıymetler yatırım fonları katılma belgeleri ile aynı sınıfta yer aldığından, menkul kıymetler yatırım ortaklıkları hisse senetlerinin alım-satımından doğan kazançların, diğer şirketlerin hisse senetlerinin alım-satımından doğan zararların ilişkilendirilmesi mümkün değildir.

Ancak 1.1.2009 tarihi sonrası dönemde stopaj oranı % 0 olarak uygulanmıştır

c. Hisse Senetleri Kazançları İçin 2008 Yılındaki %0 Stopaj Değişikliği Sonrası Zarar Mahsubu

2008 takvim yılının dördüncü çeyreğinde tam mükelleflerin (gerçek kişiler ve kurumlar) geçici 67. madde kapsamında elde edilen hisse senetlerine ilişkin gelirler ile ihtiyari beyanname ile beyan edilecek hisse senedi alım-satım kazançlarına ilişkin stopaj oranı, 2008/14272 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile değiştirilerek %10'dan % 0'a indirilmiştir.

Bu değişiklik nedeniyle 2008 takvim yılının dördüncü çeyreğinde hisse senetleriyle ilgili olarak yapılan işlemler % 0 stopaj oranının uygulanmaya başlandığı 14.11.2008 tarihi öncesi ve sonrası (14.11.2008 dahil) ayrı ayrı toplanmak suretiyle zarar mahsubu yapılacaktır. Bu işlemi takiben, üç aylık dönem içinde stopaj oranının % 0 olduğu 14.11.2008 tarihi sonrası döneme ilişkin hisse senedi alım-satımından doğan zararlar, stopaj oranının % 10 olduğu 14.11.2008 tarihi öncesi dönemde hisse senedi alım-satımından elde edilen kazançlara mahsup edilebilecektir.

Ancak 1.1.2009 tarihi sonrası dönemde stopaj oranı % 0 olarak uygulanmıştır.

7. Stopaj uygulanacak gelirler

Stopaj uygulamasında gelir elde edenin gerçek veya tüzel kişi ya da tam veya dar mükellef olmasının veya elde edilen gelirin vergiden tabi olup (istisna olmasının) olmamasının önemli değildir.

² 2006/10731 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı.

Bu nedenle, vergi mükellefi olmayan ya da vergiden muaf olanların elde ettiği gelirler de stopaja tabidir.

İ. Yıllık Beyanda Kazancın Tespitinde Dikkate Alınacak Giderler

Gerek beyan usulü gerekse stopaj usulünde menkul kıymetlerin (özellikle hisse senetlerinin) elden çıkarılması ile elde edilen gelirin tespitinde satış bedelinden elden çıkarılan menkul kıymetlerin maliyet bedeline ilave olarak elde bulundurma ve elden çıkarma nedeniyle yapılan ve gelir sahibi tarafından yüklenilen giderler de indirilir.

Ancak, menkul kıymetlerine elden çıkarılmasından gelirin tespiti sırasında, kredi kullanılmış olunması halinde söz konusu yabancı kaynaklara (kredi gibi) ilişkin faiz ve kur farkı gibi giderlerinin indirim konusu yapılması mümkün değildir.

J. Yıllık Beyan Usulünde Bildirilen Gelirden İndirilebilecek Bağış ve Yardımlar

Gelir Vergisi Kanununa göre gerçek kişiler tarafından yıllık beyanname ile bildirilen gelirlerinden Kanunda belirtilen şart ve oranlarda sigorta primi ve bağışlar ile eğitim ve sağlık harcamalarının bir kısmını indirimi mümkündür. Beyanname üzerinde indirim konusu yapılabilecek unsurlara ilişkin özet açıklamalar aşağıda yer almaktadır.

- Beyan edilen gelirin % 10'unu ve asgarî ücretin yıllık tutarını aşmamak şartıyla, mükellefin şahsına, eşine ve küçük çocuklarına ait hayat, ölüm, kaza, hastalık, sakatlık, analık, doğum ve tahsil gibi şahıs sigorta primleri ile bireysel emeklilik sistemine ödenen katkı payları (bireysel emeklilik sistemi dışındaki şahıs sigorta primleri için, yukarıda yer alan %10 oranı %5 olarak dikkate alınacaktır.) Söz konusu sigorta primlerinin gelir vergisi matrahından indirilebilmesi için sigortanın veya emeklilik sözleşmesinin Türkiye'de bulunan bir sigorta veya emeklilik şirketi nezdinde akdedilmiş olması, prim ve katkı tutarlarının gelirin elde edildiği yılda ödenmiş olması ve ücret geliri elde edenlerin ücretlerinin safi tutarının hesaplanması sırasında ayrıca indirilmemiş olması gerekmektedir. Eşlerin veya çocukların ayrı beyanname vermeleri halinde, bunlara ait prim ve katkı payları kendi gelirlerinden indirilecektir.
 - 2009 yılı indirim konusu yapılabilecek tutar, bireysel emeklilik sistemi için brüt ücretin % 10, bireysel emeklilik sistemi dışındaki şahıs sigorta primleri için %5 sınırı ve 2009 yılı için 8.154,00 TL tutarındaki asgari ücretin brüt yıllık tutarını aşamayacaktır.
- Beyanname üzerinde indirim konusu yapılabilecek bağış ve yardımlar aşağıda yer almaktadır.
 - Genel ve özel bütçeli kamu idareleri, il özel idareleri, belediyeler, köyler ile kamu yararına çalışan dernekler ve Bakanlar Kurulunca vergi muafiyeti tanınan vakıflara yıllık toplamı beyan edilecek gelirin % 5'ini (kalkınmada öncelikli yöreler için % 10'unu) aşmamak üzere, makbuz karşılığında yapılan bağış ve yardımlar,
 - Genel ve özel bütçeli kamu idarelere, il özel idarelerine, belediyelere ve köylere bağışlanan okul, sağlık tesisi ve yüz yatak (kalkınmada öncelikli yörelerde elli yatak) kapasitesinden az olmamak üzere öğrenci yurdu ile çocuk yuvası, yetiştirme yurdu, huzurevi, bakım ve rehabilitasyon merkezi inşası dolayısıyla yapılan harcamalar veya bu tesislerin inşası için bu kuruluşlara yapılan her türlü bağış ve yardımlar ile mevcut tesislerin faaliyetlerini devam ettirebilmeleri için yapılan her türlü nakdî ve aynî bağış ve yardımların tamamı,
 - Fakirlere yardım amacıyla gıda bankacılığı faaliyetinde bulunan dernek ve vakıflara bağışlanan gıda maddelerinin maliyet bedelinin tamamı,

- Kültür ve tabiat varlıklarının korunmasına yönelik olarak GVK'nun 89/7 maddesinde sayılan bağış ve yardımların tamamı.
- Beyan edilen gelirin % 10'unu aşmaması şartıyla Gelir Vergisi Kanununa göre mükellefin kendisi, eşi ve çocukları için yapılan eğitim ve sağlık harcamalarının beyan edilen gelirin % 10'una kadar olan kısmı gelir vergisi matrahı tespit edilirken, beyannamede beyan edilen gelirden indirilebilecektir.

K. Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşmaları Uygulaması

Dar mükellef gerçek kişi ve kurumların, Geçici 67. madde kapsamında Türkiye'deki finansal araçlara kendileri veya yurt dışındaki portföy yönetim şirketleri vasıtasıyla yatırım yapabilmeleri ve çifte vergilendirmeyi önleme anlaşmaları hükümlerinden yararlanabilmeleri için bazı işlemleri yapmaları gerekmektedir. Bunlar aşağıdaki gibidir:

- Dar mükellef gerçek kişilerce yapılacak işlemler:
 - Vergi kimlik numarası almak,
 - Elde ettikleri gelirlere % 0 oranında stopaj uygulanabilmesi için, mukimi oldukları ülkenin yetkili makamları tarafından düzenlenerek imzalanmış mukimlik belgesinin aslının ve tercüme bürolarınca tercüme edilmiş örneğinin, banka ve aracı kurumlar vasıtasıyla veya doğrudan ilgili vergi dairesine (İstanbul Vergi Dairesi Başkanlığı Boğaziçi Kurumlar Vergi Dairesi) ibraz etmek. (Dar mükellef gerçek kişilerin mukim oldukları ülkenin yetkili makamları tarafından düzenlenerek imzalanmış mukimlik belgesini ibraz etmemeleri halinde, vergilemenin tam mükellefiyet esasları çerçevesinde yapılacağı tabiidir.)
- Dar mükellef kurumlarca yapılacak işlemler:
 - Vergi kimlik numarası almak,
 - Gelirlerine % 0 oranında stopaj uygulanabilmesi için, bu kurumların kendi ülkelerinde geçerli kuruluş belgesinin Türkiye'nin o ülkede bulunan temsilciliğince onaylı Türkçe bir örneğini veya yabancı dilde onaylı kuruluş belgesinin tercüme bürolarınca tercüme edilmiş Türkçe bir örneğini ibraz etmek.

Bir takvim yılına ilişkin mukimlik belgesinin, izleyen yılın dördüncü ayına kadar geçerli olduğu ve söz konusu belgenin her yıl yenilenmesi gereklidir.

L. Yıllık Beyan Usulünde Beyan Zamanı, Kesilen Vergilerin Mahsubu ve Ödeme Süreleri

1. Beyan zamanı

2009 takvim yılında elde edilen menkul sermaye gelirleri ve değer artış kazançlarına ilişkin gelir vergisi beyannamesi 2010 takvim yılının Mart ayının yirmi beşinci günü (1-25 Mart 2010) akşamına kadar verilecektir.

2009 yılı yıllık gelir vergisi beyannamesi kazanç sahibi gerçek kişilerin ikametgâhının bulunduğu yer vergi dairesine verilecektir.

2. Kesilen vergilerin mahsubu

Yıllık beyannameye dahil gelir üzerinden hesaplanan gelir vergisinden 2009 yılı içinde stopaj suretiyle kesilen vergiler mahsup edilecek; mahsup ve mahsup sonrası kalan tutarın iade işlemleri 252 seri numaralı Gelir Vergisi Genel Tebliğindeki açıklamalara göre yapılacaktır.

Ancak, 31.12.2005 tarihinden önce Türk Lirası cinsinden elde edilen Devlet Tahvili ve Hazine Bonolarından edilen faiz tutarı 2009 yılına ilişkin olarak açıklanan %16,7'lik indirim oranı uygulandıktan sonra kalan tutar beyan edileceğinden, mahsup edilecek vergi tutarı belirlenirken indirim oranına karşılık gelen kısım dikkate alınmayacaktır.

3. Vergi ödeme zamanı

2009 takvim yılı ile ilgili yıllık beyanname üzerinden hesaplanan gelir vergisi ise 2010 takvim yılının Mart ve Temmuz aylarında (hesaplanan verginin birinci taksiti 1–31 Mart 2010, ikinci taksiti ise 1–31 Temmuz 2010 tarihleri arasında) ödenecektir.

Beyanname üzerinden ödenecek gelir vergisi, gelir sahibinin bağlı olduğu vergi dairesine veya vergi tahsiline yetkili banka şubelerine ödenebilir